

ב"ה, גליון לז תשרי תשמ"א וועד העולמי ללימוד תורה לשמה ובזכות זה נזכה להגאולה שלימה בקרוב בב"א מערת אליהו, חיפה, ארץ ישראל

ספר שיח יצחק חלק א'

... (לג) ושם, "יבוננהו" בינה בהשגת התורה וסתרי חכמה עליונה, ושם "יצרנהו כאישון עינו", כמו שהאדם שומרו בל יעלה איזה אבק, או איזה דבר הגורם קלקול והפסד לכח הראות שבו, כמו כן הוא יתברך הכינם ושמרם להרחיק מהם ענן הסכלות וכח הטומאה, לגרש החשך מאור עיניהם, מלהסתכל בזיו יקרו וקדושת תורתו יתברך. ובזה כיון משה רע"ה בתוכחתו ומוסריו באמרו "כל המצוה" וכו', ר"ל שלא די לכם בעסק התורה וחקירת חכמה עליונה לבד, בלי עשיית המצוות בפועל, שלא לכוונה זו היה בריאת האדם, והעיקר הוא העשייה:

לד) כי עסק התורה וחקירת חכמת התורה היא עיקר וכח אור הנפש בנשמה העליונה, שאם כן לא הוצרך האדם להבראות בעולם התחתון, ולחינם השפיל הוא יתברך אור הנשמה לשלח אותה למקום חושך ענן וערפל הזה בעולם התחתון, ויותר טוב היה לה שבתה בבית אביה להיות על השמים כבודה, ולא להתלבש בגוף חמרי עצור הזה, ושם היה הנקל לה יותר להשגת אור חכמה עליונה:

לה) והוא מרומז במליצת חז"ל באמרם "הלומד תורה שלא לשמה מוטב לו שנהפכה שליתו על פניו, ולא יצא לאויר העולם", ועיקר הכוונה כפי לידע דיני המצוות וכל פרטיה וענפיה, כפי שקבלה משה רבינו ע"ה בהר סיני בתורה שבע"פ, ולכן שמה תורה, ר"ל שהיא מורה לאדם היאך להתנהג לילך בדרכי השם ובמצוותיו אשר חפץ מאד:

לו) והלומד שלא לשמה ר"ל, לא ע"מ לעשות לידע לבוא מעשה, רק רוצה ללמדה לידע חכמתה וסתריה לבד, א"כ נוח היה לו שלא היה יוצא לאויר

העולם, שאז היתה השגתו מרובה מאד אלף אלפים ככה, כמו שמשיג עתה, כאשר נשמתו מלובשת באף חומרי הזה, אשר הוא מסך מבדיל וגורם חושך להשגת נשמתו, וז"ש "כל המצוה וכו' תשמרון לעשות", שעיקר כונתו יתברך היה במה שהלביש מצוותיו ית' בדברים גשמיים, כדי לגרום חיים נצחיים לעולם הבא גם לנפש ולגוף היסודי, שהוא קישור שמים וארץ ביחד כמ"ש:

לז) וז"ש "למען תחיון ובאתם וירשתם את הארץ", ר"ל ארץ העליונה שהיא ארץ החיים, והוא מ"ש "אשר נשבע ה' לאבותיכם", שהרי האבות הקדושים לא זכו אליה כ"כ, כי אם באי הארץ אשר נתן להם למורשה, אבל עיקר הכונה הוא על ארץ החיים העליונה שזכו אליה, וע"ז אמר "וזכרת את כל הדרך", ששם היה התבודדותם במדבר, ואכילתם מן רוחני, שהוא מורכב מרוחני וגשמי ביחד, להראות שבריא את האדם ועיקר חיות נפשו, לאור באור חיים הנצחיים, הוא ע"י מצוותיו ית', אשר צוה בפיו ע"י משה עבדו, ועי"ז יחיה האדם חיי עד, שגם המצוות הם מורכבים מרוחני וגשמי, לחבר שמים וארץ ביחד:

לח) והוא מ"ש "למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם", ר"ל שלחם הגשמי לבד, אף שהוא ממלא תמורת הניתך וגורם לו חיים, אין זה חיים אמיתיים, חיי הנפש להיות נצחי, כי אם על כל מוצא פי ה', שהוא תורתו ומצוותיו ית', בזה יקנה האדם חיי עולם, שזהו חיים האמתיים, וכמ"ש "צדיקים במיתתם קרויים חיים":

לט) וזהו ענין המנורה בימין, נוכח השולחן אשר בשמאל, שהמנורה רומז לתורה המאירה לאדם, והוא מזון נפשו ומזון גופו לחיות חיי עד, אבל הוא ע"י העבודה והמעשה במצוות בפועל, אשר בו נקשר הרוחני והגשמי ביחד, ולכן ע"ז רומז המזבח שבו העבודה, ולכן היה נתון באמצע ממש בין המנורה והשולחן:

מ) וע"י הקדמה זו נבין מאמרם ז"ל בסוף מסכת חגיגה "אמר ר"ל אין אור של גהינום שולטת בפושעי ישראל, ק"ו ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאים מצות כרימון עאכ"ו, ע"כ:

מא) והענין, במה שידוע שעונש הרשעים בגיהנום אינו ע"ד נקמה ח"ו, אלא הוא זיכור וטהרת הנפש מכל סיג המדובק ע"י זוהמת הנחש והיצה"ר והחטאים הדבוקים בנפש, שהעונש הוא מטהר הזוהמה ההיא, וכמ"ש במסכת שבת דף קנ"ב "כלי ינתנו לכובס", שהמצוות ומע"ט הם לבושי הנפש

בעת עלותה בבית ה', וכמ"ש תהלים מ"ה "כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה לרקמות תובל למלך וכו' תובלנה בשמחות וגיל וכו'", והוא בת מלך, הוא נשמה העליונה, כמ"ש בכ"מ בזה"ק, והמצוות ומ"ט הם לבושי זהב ובגדי רקמה, המריחים ריח טוב, להיות עולה לריח ניחוח לה':

מב) וכמ"ש "וירח את ריח בגדיו", ואמרו רז"ל "שג"ע נכנס עמו", והם לבושים הקדושים של נשמתו ע"י מעשיו, שבהם נכנס יעקב אל אביו, והוא ריח ג"ע, שהוא שכר הנשמה לעוה"ב. והוא מ"ש "וירח את ריח בגדיו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'", והוא ג"ע של מעלה ושל מטה, וכמ"ש רז"ל "איזהו דבר שהנשמה נהנת ממנו ואין הגוף זה הריח", וכמ"ש במ"א בזה. ובאלו הבגדים עולה נפש הצדיק למעלה בבגדי רקמה המשמחים אלקים ואנשים, וכמ"ש "אור צדיקים ישמח", וז"ש "תובלנה בשמחות וגיל":

מג) אבל העוונות הם עושים לבושים צואים לנפשו, וכמ"ש ויהושע היה לבוש בגדים צואים וכו', על שלא מיחה בבניו על שנשאו נשים נכריות, וז"ש שכשהושלך לכבשן האש עם צדקיהו ואחאב אחרוכי מאניה על שלא מחה בבניו, וכמ"ש "הלא זה אוד מוצל מאש", כמ"ש בפרק חלק, והוא ענין אש של גיהנום, וטבילת הצדיקים בנהר דינור לטהר נפשותם ע"י מלאך הממונה טהרי א"ל שמו, כמ"ש בהיכלות בזה"ק, וכמ"ש "כל דבר אשר יבוא באש" וכו'. וכל אדם לפי ערך עוונותיו כך הוא שיעור הזמן שהוא בגיהנום, לטהר ולכבס חלאת טומאתו, וחשב הוא ית' מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח:

מד) אבל אחר קבלת העונש זוכה להטהר ולעלות אל הר ה', ונמצא שאין אש של גיהנום שולט לכלות נפשותם לגמרי ח"ו, והכל על ידי מצוות ומ"ט, שגם פושעי ישראל מלאים מצוות. ולכן נלמד זה ממזבח הזהב, שעליו היו מקטירים קטרת לריח ניחוח לה', ורומז על עבודתם במעשי המצוות, שבזה עושים לבושים קדושים לנשמותם, המעלים ריח טוב, והוא שכר ומזון שהנשמה נהנה ממנו:

מה) ולכן צריך ליתן חלבנה בקטורת לצרף פושעי ישראל, שגם להם יש תקנה להעלות ריח טוב לקבל שכר לעתיד, זולת אותם שמנו חז"ל שאין להם חלק לעוה"ב, שהם כורתים נפשם להיות נעקר ממקור נשמתם, שאין להם חיבור עם נשמתם מלמעלה. וזהו ענין כרת הנפש המרומז בתורה, שהוא נכרת ונבדל משרשו העליון, וכמ"ש דוד המע"ה על דואג שנמנה בין אותם שאין להם עוה"ב, "יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה":

מו) ואמר שם עוד "בתולות אחריה ריעותיה מובאת לך" וכו', ורמז בזה ענין נפלא, והוא אשר כתבנו שעיקר ביאת נשמה העליונה אשר שלחה ממרום להתחבר עם הרוח ונפש האדם היה לטובתו, שכל כוחות נפשו הגשמיים שהם איכויות הנפש, שהם במספר תרי"ג כמספר תרי"ג אברים שבגוף, כמ"ש רבנו הגדול בכתביו הקדושים, כולם יתקדשו בקדושה עליונה ע"י מצוות מעשיות, שהם ג"כ במספרם רמ"ח ושס"ה, שהם מורכבים מרוחני וגשמי, הם ימשכו כל כוחות הנפש ואיכויותיה עם תרי"ג שבנשמה עליונה ותרי"ג שברוחו יחד יתחברו בקשר אמיץ, ומידי עלות הנשמה ורוח האדם העולה היא למעלה תמשיך אחריה ריעותיה אשר התחברה בהם ובאהבה ובקדושה לעלות עמה בית ה' צבאות:

מז) וכמ"ש "שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו", ר"ל שהנשמה וכוחותיה הם מושרשים ונטועים למעלה בכסא כבודו ית', שהוא בית ה', ושולחים ענפיהם בעוה"ז שהוא הפרוזדור לפני הטרקלין, להוציא פרח וענפים רבים למשוך עליהם גם כוחות ואיכויות הנפש שבאדם, והוא מה שרמז שלמה המע"ה בחכמתו וברוח קדשו באמרו "ישקני מנשיקות פיהו לריח שמניך טובים על כן עלמות אהבוך משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו" וכו', והוא במה שהודה על חסדו ית' אשר הנחילנו חמדה גנוזה תורתו הקדושה, אשר היא נשיקות פיהו, שבו נתחבר עם ישראל עם קדשו להיות מתקשרים ביחודו ית':

מח) ורמז על תורה שבכתב שהם ה' חומשי תורה ותורה שבע"פ בו' סדרים, והוא מ"ש "פיהו כי טובים דודיך מיין", והם שבעים פנים שהתורה נדרשת בהם. ואמר "לריח שמנים טובים", והם ריח הקודש לבושו יקר תפארת הנשמה הארוגה ממצוות מעשיות, שבו מוסיפים שמן על הפתילה שתאחז בו אש השכינה שהוא אש אוכלה אש, כמש"ל בשם רבנו:

מט) ורוח זה הוא עונג הנשמה בעוה"ב, והוא ענין המנורה הטהורה שהוא במספר ס"ז כמנין תיבות שבראשי הספרים כמש"ל, והוא מרומז בתיבה טובי"ם, והיא השמן שבמנורה, ושמן הזה מועיל שתתבשם בו גם נפש היסוד וכל כוחותיה, שהם בתולות אחריה ריעותיה אשר הם גם כן תובלנה בשמחות וגיל להיכל מלכו של עולם, וז"ש "שמן תורק שמיר, על כן" גם "עלמות" שהם "בתולותיה", גם כן "אהבוך", והטעם, כי "משכני אחריך נרוצה", ר"ל שכוחות ואיכויות הנשמה הם מושכים עמה גם כן כוחות הנפש לרוץ אחריך, ושם יחדיו "נבואה לחדריו" של גן עדן העליון, לבית ה', ושם נגילה ונשמחה ביחד:

נ) ועל ענין נפלא הזה הורה לנו הי"ת בענין המנורה של בית המקדש הנתונה בדרום נוכח השלחן, כמ"ש שענין שלמות האדם הוא, שע"י התורה והעבודה יקשר וייתחד אצלו נפשו היסודי וכל איכויותיה, שהיא מארץ המכונה בשם שולחן שבצפון בשמאל, עם איכויות נשמתו העליונה שמן השמים, שהיא ביד ימיו:

נא) ואור הנשמה העליונה מכונה בשם "מנורה", שכמו אור השמש הנכנס דרך חלון הבית הפתוח, מאיר כל אור הבית עד שמתהפך גם חלקי האויר המלא כל הבית שהם עצמם מאירים ומזהירים, וביחד מתחברים עם נצוצי השמש עצמם הנכנסים לבית דרך החלונות ופתחים, וחלונות אלו הוא כאשר מטהר האדם כוחות נפשו החשוכים ונמשכים לכל תאוה ומדה מגונה, כמ"ש "והיו במחשך מעשיהם ובחשכה יתהלכו", וכמ"ש במדרש "ולחושך קרא לילה אלו מעשיהם של רשעים", כי אין אור אלוקי ושלמות קדושת הנשמה מאירה בהם, והם דומים לבית אפל שאין בו חלונות ופתחים, שאין אור השמש נכנס להאיר להם:

נב) אבל הצדיקים הם הפותחים חדרי לבם להמשך אחרי אהבת ה' ורצונו. והם ב' פתחים חללים שבלב שמהפכים גם הפתח השמאלי לעבודתו ולקדשו למצוות בבחירה ורצון טוב, כמ"ש "בכל לבבך בשני יצריך", ועי"ז מאיר אור נשמתם שבמוח על הרוח שבלב, ולהאיר גם אל הנפש, שהחומר ותאוה המגונה נמשלה לכתלי הבית המפסיקים נגד אור השמש, והוא ית' משקיף ורואה ורצונו להשפיע קדושתו שהוא אור הנשמה הדומה לנצוצי השמש, שיהיו נכנסים לבית ע"י שאדם יפתח תחלה הפתחים וחלונות שבו, כמ"ש "על משכבי בלילות וכו' קול דודי דופק פתחי לי וכו'", וכמ"ש "פתחו לי כחודו של מחט". ועי"ז רמז גם כן שלמה המע"ה בשה"ש "דומה דודי לצבי וכו', הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים":

נג) ואם כשהאדם פותח דלת לבו להמשיך אחרי רצונו ית', מיד נכנס אור הנשמה בלב לסייעו בעבודת ה', וכמ"ש "הבא לטהר מסייעים אותו", והוא מ"ש במסכת מנחות דף פ"ו "עדות היא לישראל ששכינה שרויה" וכו', כי השכינה השורה על ישראל הוא נצוצי אורו ית', המאיר ע"י נשמתם בעשותם רצון קונם, והוא נמשל למנורה המאירה נגד השולחן, כמ"ש "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", שפשוטו הוא שהשולחן נקרא פני המנורה שעליו מאירים שבעת הנרות, כמ"ש "ואת המנורה נוכח השולחן":

נד) וענין שבעת הנרות הוא דבר עמוק, ובוא וראה נפלאות מתורה הקדושה ושמע דברי אלקים חיים מחכמת תורה הקדושה, אשר אין ערוך לה נגד

חכמות חזוניות אנושיות ושמח בחלקך אשר נתן אליך הי"ת בחסדו הגדול במתנה גנוזה, שנתנה לנו להנות מזיו יקר תורתו הקדושה, וכי היא חיינו וחכמתנו ובינתנו לעיני העמים:

נה) והוא, כי מצינו אות א' מורה על עצמות יחודו יתברך, אשר הוא אחד ושמו אחד, ולכן הוא ראשון לכל האותיות, שהוא יתברך ראשון ואחרון סיבת כל הסיבות. וכבר כתבנו במקום אחר באריכות, שאין איכות כתב ולשון הקודש הנתונה לישראל, כאיכות כתב ולשון של העמים זולתנו, כי כולם הסכמיות המה בלא טעם וסיבה, משא"כ לשוננו הקדוש טעם טוב נתון בו להקרא כל דבר דוקא בשם זה, וכן צורת האותיות מורים על אותו דבר שהאות מרמז אליו:

נו) והנה אות א' ידוע צורתו א שהוא י' למעלה וי' למטה ואות ו"ו באמצע, והוא"ו שבאמצע ידוע שמתחלק לב' ווי"ן, כזה א, רק שהב' ווי"ן מתיחדים הם ביחוד עצום, וכל זה הוא דבר עמוק מאד בסתרי חכמה עליונה, והוא, כי מצינו שבריאית העולם היה בששה ימים והששה ימים עצמם הם היו שרשי הבריאה, כי כל נברא בגבול ושיעור נכלל בששה עינים, שהם ג' קוטרים שבו אורך ורוחב וגובה, וכל אחד יש לו שני קצוות:

נז) וכמו שהוא בעולם התחתון הזה המוגשם שכל נברא יש לו מקום וגבול נכלל בג' קוטרים וו' קצוות הנזכרים לעיל, כמו כן הם נבראים עליונים צבא השמים ממעל, שהם שרשים לנבראים התחתונים, וכמו שיש גבול גשמי לתחתונים, כמו כן יש גבול רוחני לעליונים, כיון שהם תחת הזמן והגבול, רק כל נברא עליון גבולו ומקומו לפי ערכו, וכלל נבראים העליונים, נושאם הוא יחוד שמו יתברך, אשר הוא נותן קיומם באור זיו קדושתו, והוא היחוד הקשור בהם שכולם פונים למול יחודו יתברך. וכולם נבראו לתכלית אחד והפירוד שבהם הוא רק בערכם ולא בצדו יתברך, וכמ"ש בהקדמת תיקונים "אות חד בהון" וכו', והוא הי' וי"ו של האלף שלמעלה, והוא הי' מרכז האמצעי הכולל כל הקצוות, היכל הקודש באמצע, כמו שמבואר בספר יצירה, שהוא מרכז של הו' קצוות:

נח) וכן הוא בתחתונים בארץ מתחת נכללים בששה קצוות, וגם הם פונים מול יחודו, שכולם נבראו לגלות יחודו, וכמ"ש "כל פעל ה' למענהו", והוא יתברך יחיד בהם בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, והם ו"י שלמטה באות א'. ולפי שהתחתונים והעליונים אחד הם, שהם ב' מדרגות משפיעים ומקבלים, שמים וארץ שנבראו בימין ובשמאל, הם מיוחדים יחוד עצום,

כמ"ש "אף ידי יסדה ארץ וכו', קורא אני אליהם יעמדו יחד", שכלם נבראו לתכלית אחד יתברך, וליחודו, ולכן שני הווין הם מתחברים יחד בו"ו אחד: (נט) וזהו ענין הלוחות שנתנם לישראל, שהם מכוונים למעשה בראשית, כמו שביארנו בדרוש אחר באריכות, שהם בב' ידים נבראו, באמצע אלקים ה' אצבעות בימין וה' בשמאל, כמו במעשה בראשית, "אף ידי יסדה ארץ", ובהם ה' דברות בימין, והם נגד ב' לוחות שבלב האדם שהוא צלם ודמות כל הבריאה, והם ימין ושמאל ליצר טוב ויצר הרע נגד שמים וארץ, שיצר הרע שולט בארץ, ולכן הלוחות ארכן ששה, כל לוח הוא ששה טפחים:

(ס) והנה בתחילת הבריאה היה הבדל דק וחלוק בין עליונים ותחתונים, שעדין לא נתנה תורה, ולא נתגלה אור קדושתו יתברך בעולמו, רק ליחידי הדורות לבד, אשר הכירו כבוד שם קדשו יתברך. ולכן התחילה התורה בב' שהם ב' חלוקי הבריאה, שמים לבד וארץ לבד, ועל ידי מתן תורה שהוריד ה' יתברך באהבתו לעם קדושו משמים לארץ, היא האירה מכבודו יתברך על הארץ החשכה הזו להכיר כבודו וקדושתו יתברך. ולכן פתח הוא יתברך תורתו בא' דאנכי, והוא חבור י"ו של מעלה עם י"ו של מטה, והם ב' היודין של הא', להראות שעל ידי ישראל והתורה כל מעשה בראשית הנכללים בו ימים ובו' קצוות, הם מתיחדים ביחוד עצום, ומתגלה יחודו יתברך למטה בארץ, כמו שמתגלה למעלה על השמים:

(סא) וזהו ענין שבעת הנרות של המנורה, שנר האמצעי באמצע הוא מרכז היכל הקודש באמצע, וג' קנים ונרות מצדה הא' בימין, וג' משמאל, שהם הן הג' קוטרים, כל אחד יש ב' קצוות, הם וי"ו קצוות נבראים העליונים, שנבראו בימין, וגם וי"ו קצוות של התחתונים שנבראו בשמאל, וכולם פונים אל מרכז נקודה האמצעית, שהוא יחודו יתברך המקשר ומיחדם:

(סב) והמנורה בכללה היא המאירה לארץ ולדרים עליה, שהוא נקרא שולחן כמו שנכתב לעיל, ולכן כל זמן שישראל היו עושים רש"מ, היה נר מערבי דולק תמיד להורות נתן שלא סר מהם גילוי אור יחודו יתברך, כמו שנכתב לעיל, ניצוצי אור השמש שהם מאירים תוך הבית, כ"ז שחלונותיו ופתחיו הם פתוחים לנגד השמש, כי באמת רק עוונותינו הם מבדילים בינינו ובין אלקים, כי הם העננים וכוחות עשן מתנור הבוער בבית, הם המכסים ומחשיכים אור ניצוצי שמש אור שכינתו יתברך מעלינו, והם האדים המעופשים של מאכל עכור, שהם מזון רע לנפש האדם, שהם העוונות ותאוות מגונות, הדבוקות בנפש היסודי הבהמי:

סג) ולכן המזבח של היכל עליו מקטרים קטורת ריח ניחוח לה', והוא עומד בין המנורה והשולחן, כמו הבית אשר בו ריח רע, ומזוהם מדברים המעופשים אשר נעשו בו, צריך לגרש רוחות ואדים רעים האלו על ידי בשמים ואש, המריחים ריח טוב, והם המסירים ריח הרע, כמו כן הם מצוות ומ"ט ותשובה וחרטה של השב באמת בכל לבו, מסירים כל המקטרגים וקליפות ורוחות הטומאה, הגורמים כיסוי לאור ניצוץ האלקים, ואור הנשמה המאירה על רוח ונפש של האדם:

סד) ובאמת אי אפשר לאדם לטהר נפשו מזוהמת וסרחון יצרו ותאוות מגונות שבו, כי אם על ידי ריח טוב של התורה הקדושה, דבר שהנשמה נהנית ממנו, וכמ"ש "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין". והוא מ"ש שלמה המע"ה "מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן מקוטר מור ולבונה מכל אבקת רוכל, הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה וכו' כולם אחוזי חרב וכו'", והוא מליצה נפלאה על כלל בני", המכונה בשם כלת שלמה, שהיא המאורשה להשי"ת בהר סיני, בקבלת התורה ועול מלכותו עליהם, כמ"ש "כענבים במדבר מצאתי ישראל" וכו', ושם זכו לעלות משפל מצבם מחושך עולם התחתון הזה אל אור השמים, למעלה ממדרגת מה"ש, אשר על השמים כבודם, וכמ"ש "ואשא אתכם על כנפי נשרים", שהם מה"ש, כמ"ש "שש כנפים לאחד ואביא אתכם אלי":

סה) אבל אי אפשר להיות על מצב הקדושה תמיד, כי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, והם העוונות שעושים, שנמשלים לתמרות עשן, הגורם חשכת הבית, שאין ניצוץ אור השמש יכול להאיר שם כראוי, ותקנתם הוא להרבות ריח טוב בתורה ובמצוות, כמ"ש "אם עשית עוונות הרבה עשה מצוות הרבה", וז"ש "מקוטר מור ולבונה מכל אבקת רוכל" שהם המצוות ודרכי התשובה, שנדמים לאבקת רוכל, המסוגלים לרפואת חולי הנפש אשר נתקלקלו איכויותם על ידי העוונות:

סו) ועיקר הרפואה לזה על ידי יגיעה בתורה שבע"פ, שהוא מטתו שלשלמה, ששים גבורים בששים מסכתות דתורה שבע"פ, להיות גבורים במלחמתה של תורה, ובה מכניעים כח היצר הנטוע בקרבם, וז"ש "איש חרבו על ירכו מפחד בלילות", מפחדה של גיהנם, ולכן עיקר משכן כבודו יתברך דוקא בתחתונים, אשר בהם מתפאר הוא יתברך, שאף ששם מקור כל הטומאה, ויצר הרע מתגבר בהם, והם במחשך מעשיהם רחוקים מאור קדושתו יתברך, גם שם ממשיכים אורה גדולה מלמעלה, ובזה שבחו יתברך יותר גדול ממה שהוא בצבא השמים ממעל:

(המשך אי"ה בגליון הבא)